

Online Ideecafé - Jaar van het Dak - Webinar 20-4-2020

Samenvatting presentaties, chat en reacties - CkvO, Ideecafé; 7-5-2020

Het eerste online Ideecafé op 20 april belichte de aanleiding voor het Jaar van het Dak in 2020 en de ambitie van de publiekscampagne om de duurzaamheids- en verstedelijkingstransitie versnellen. Daarbij werd de recente aanpassing van de welstandsnota op duurzaam historisch wonen toegelicht. Vervolgens was er aandacht voor kansen voor groene daken, collectieve zonnedaken en de effecten van duurzame maatregelen op vogels en vleermuizen in en op gebouwen. Mensen kunnen voor advies terecht bij het online loket en dakcoaches (zoals wijkambassadeurs en groenambassadeurs).

2020 Jaar van het Dak - Gebke van Gaal, Gemeenteraad Leiden/GroenLinks

Gebke vertelt waarom zij in november 2018 met een motie in de Leidse gemeenteraad 2020 door de gemeente Leiden heeft laten uitroepen tot Jaar van het Dak! In Leiden heeft met ca. 3 km² dak ongeveer 15% dakoppervlak. Daarvan is nog maar weinig met groen en zonnecellen bedekt. De ruimte op grote en kleine daken in Leiden kan beter worden benut voor verduurzaming, vergroening en leefbaarheid. Dit jaar wordt het dak-bewustzijn in de stad vergroot.

Campagne Jaar van het Dak - Wessel Tiessens, Gemeente Leiden/Urban Sync

Wessel wil in het Jaar van het Dak met een publiekscampagne de duurzaamheidstransitie en verstedelijkingstransitie versnellen. Met kernteam, ondersteund door een enthousiaste groep met slimme, goede en leuke ideeën, biedt burgers en bedrijven kansen om daken in Leiden beter te benutten om energie op te wekken, te vergroenen en verkoelen, en te genieten van het leven. Ook nu juist kunnen mensen daar over denken. Via bewustwording, enthousiasmeren en “DAKtivistie” wordt gewerkt naar concrete resultaten.

- **Chat-Q&A: Daktool**

Dit jaar wordt een daktool gebouwd met informatie over de mogelijkheden op postcode niveau. De daktool komt in de loop van het jaar beschikbaar. Deze combineert diverse (landelijk beschikbare) bronnen zoals [Zonatlas.nl](https://zonatlas.nl) en voegt daar nog informatie over bijvoorbeeld regelgeving aan toe. Daarnaast is het de bedoeling dat de daktool ook op stadsniveau als monitoring instrument kan worden gebruikt om te meten of de doelstellingen worden behaald. De privacyregels worden daarbij gerespecteerd.

- **Chat-Q&A: Financiële ondersteuning**

De gemeente stimuleert het vergroenen van daken met een [subsidie](#) (van €25 per m²; vanaf 15 m²). Dit mogen bewoners ook gezamenlijk doen). Voor energiemaatregelen (voor besparen en opwekken) zijn er duurzaamheidsleningen. Om de tien grootste daken te verduurzamen met een innovatief karakter is er een 30% co-financieringsregeling voor bedrijven. Landelijk loopt er een [subsidieregeling](#) voor isolatie (bij minimaal twee maatregelen). Een subsidieaanvraag voor een groen dak en voor bijv. vloerisolatie zijn te combineren ([rvo subsidie-en-financieringswijzer](#)). Een helpdesk, wijkambassadeurs en dakcoaches ondersteunen bewoners, organisaties en bedrijven.

Welstandsnota Duurzaam Historisch Wonen

Vera Kuijpers - Erfgoed Leiden en omstreken

Vera licht de recente aanpassing van de welstandsnota op duurzaam historisch wonen toe. Wat niet in de welstandsnota of het landelijk besluit omgevingsrecht staan is vergunningplichtig. Belangrijkste richtlijn is dat zonnepanelen in het beschermt stadsgezicht niet zichtbaar mogen zijn in de openbare ruimte tot 75 meter. In straten met minder historische waarde is het nu ook mogelijk zonnepanelen te plaatsen op zij- en voorvlakken (naast de al toegestane achtervlakken). Zonnepanelen die al voor

de aanwijzing tot beschermd stadsgezicht legaal waren geplaatst, kunnen worden vervangen door technisch betere of aantrekkelijkere panelen. Zonnepanelen kunnen worden geplaatst waar de architectuur dit toelaat; dit is maatwerk.

- **Chat-Q&A: Maatwerkadvies Erfgoed Leiden**

Erfgoed Leiden geeft (via v.kuijpers@leiden.nl) binnen het beschermd stadsgezicht ook suggesties voor uitvoeringen van zonnepanelen die op goedkeuring van Welstand kunnen rekenen. Mensen met een woning in de 'oranje zone', waar het aanleggen van zonnepanelen beperkt is, kunnen wel deelnemen aan postcode roos projecten.

- **Chat-Q&A: Beperkingen buiten beschermd stadsgezicht**

Buiten beschermd stadsgezicht zijn geen beperkingen voor het plaatsen van zonnepanelen; zolang de panelen niet over de dakrand steken. Zonnepanelen kunnen ook in de gevel worden verwerkt (zoals aan de Slachthuislaan).

- **Chat-Q&A: Groene daken**

Binnen (en buiten) beschermd stadsgezicht geldt voor groene daken dat die geplaatst op platte daken gewoon zijn toegestaan; zolang de dakconstructie het toelaat.

Groene Daken - Michiel Janssen, Groene Daken Leiden

Michiel vertelt dat op bijna alle daken een groen dak kan worden aangelegd. Grind voor groen kan in principe altijd. Voor de aanleg van een groen dak wordt (eventueel door een constructeur) bekeken of aanleg niet tot problemen leidt. Wordt het groene dak op de juiste manier aangelegd dan verlengt het de levensduur van het dak omdat het bitumen lang niet zo warm wordt als zonder groen dak. Groene daken bufferen de pieken van regenbuien in het riool, zijn goed voor de biodiversiteit en een huis met een groen dak blijft koeler in de zomer. In de winter is de isolatiewaarde beperkt. Er wordt wel geëxperimenteerd met groene daken waarin wol is verwerkt.

- **Chat-Q&A: Kosten**

Een sedumdak laten aanleggen kost ongeveer €60/m² zonder de subsidie van €25/m². Terwijl het de levensduur verdubbelt van je bitumen dak; dat ook ongeveer €60/m² kost. Zelf aanleggen is ongeveer €40-45 m², dus dan wordt het met subsidie echt interessant. Dat wordt nog te weinig meegewogen door woningbouwcorporaties. Een groen dak geldt voor de SEEH-subsidie overigens niet als isolatiemaatregel.

- **Chat-Q&A: Aanleg en onderhoud**

Op een bestaand dak wordt eerst een water voerende laag, worteldoek en substraat aangelegd en daarop meestal een mat met sedum. Dat sedum is een mengsel van verschillende vetplanten die tegen verschillen in droogte, belichting en temperatuur kunnen. Hoe meer soorten hoe groter de bijdrage aan de biodiversiteit. Als de dakconstructie het toelaat kan je voor ook andere en hogere beplanting kiezen en dus een tuintje creëren op je dak.

- **Chat-Q&A: Aanleg en onderhoud**

Je kan er op lopen en/of zitten, maar beter niet met stoelen met poten dan zak je door het sedum. Een groen dak vraagt nauwelijks meer onderhoud dan een gewoon plat dak. Bij lange droogte periodes in de zomer is besproeien niet per se nodig. Als het dak bereikbaar helpt een enkele keer water geven wel de temperatuur in huis lager te houden.

- **Chat-Q&A: dieren en overlast**

Of groene daken meeuwenoverlast helpen voorkomen is nog geen eenduidig antwoord te geven. Meeuwen broeden op daken met bitumen, grind én sedum. Op bitumen en grind wordt de temperatuur snel te hoog. Op sedum broeden ze alleen als het te droog is. Of het meeuwen probleem ook daadwerkelijk verergert wordt door meeuwen wordt onderzocht. Vochtig houden kan helpen en een kunstvogel aan een hengel boven je dak is ook effectief tegen meeuwen. Ook

kattenbezoek helpt tegen meeuwenoverlast (en andere broedende vogels...). Katten lopen er wel over groene daken maar gebruiken dat niet snel als kattenbak (daarvoor kiezen ze eerder losse grond). Ook kauwen of andere vogels komen op sedum daken soms foerageren op zoek naar voedsel of nestmateriaal; dat groeit wel weer bij.

Collectieve zonnedaken - Blïde Duk, Zon op Leiden

Blïde vertelt dat ca. 1/3 van de bewoners in Leiden geen zonnepanelen kan aanleggen, omdat ze in beschermd stadsgezicht wonen, en ca. 1/3 van de bewoners kan dat niet, omdat ze een huurwoning hebben. Op grote daken van instellingen van bedrijven kan dat vaak wel. Daarom is Zon op Leiden opgericht om met de postcoderoosregeling mensen in staat te stellen toch te profiteren van zonnepanelen. In 2018 is het eerste zonnedak aangelegd dat met ruim 500 panelen 63 huishoudens van zonnestroom voorzien en er wordt gewerkt aan een tweede zonnedak. Er is veel vraag naar ruimte voor zonnepanelen en een wachtlijst voor 800 zonnepanelen. Dat blijkt lastig. Suggesties voor potentiële zonnedaken zijn welkom.

- **Chat-Q&A: Randvoorwaarden**

Er zijn zowel bewoners die geen geschikt dak hebben als mensen die het niet op het eigen dak willen hebben. In verband met de hogere opstartkosten door de verplichte eigen verzekering wordt gezocht naar een dakoppervlak waarop minimaal 200 panelen passen om het rendabel te maken (voor een schuin dak is dat 340 m²; voor een plat dak nog wat meer). Ook moet het dak minstens 15 jaar beschikbaar zijn. Mogelijk kan vanaf 2021 (?) zo'n zonnedak ook meetellen voor de energieprestatie van het gebouw (EPC). Eigenaren van een dak mogen nu voor maximaal 20% deelnemen in het dak; die randvoorwaarde vervalt als de EPC volledig mag meetellen. Als individuele bewoner zonnepanelen plaatsen op het dak van een appartementencomplex kan alleen met toestemming van de eigenaar, beheerder of VvE (Bart Groeneweg is de [Wijkambassadeur](#) die gespecialiseerd is in het ondersteunen van VvE's).

- **Chat-Q&A: Aanbod en bestuurlijk wil**

Er zijn tussen organisaties grote verschillen in het bestuurlijke commitment om aan deze initiatieven mee te werken. De gemeente Leiden werkt al mee aan het huidige en toekomstige dak (ook Haagweg 4 is van de gemeente). Ook Universiteit Leiden benut zo veel mogelijk dakoppervlak. Veel scholen lopen hierbij nog sterk achter. Suggesties voor zonnedaken in Leiden zijn: de panden van de Stichting Werk en Onderneming en de parkeergarage bij de Garenmarkt.

- **Chat-Q&A: De postcoderoosregeling**

De postcoderoosregeling houdt in dat mensen uit een zelfde postcodegebied (van vier cijfers) én alle direct aangrenzende postcode gebieden mede-eigenaar mogen zijn in een collectief zonnedak project. Zij delen in de opbrengst van de zonnestroom en krijgen hun energiebelasting terug (er wordt nog gewerkt aan de voorwaarden van de nieuwe regeling).

- **Chat-Q&A: Milieu impact en effectiviteit**

Zonnepanelen, omvormers en batterijen vallen onder een wettelijke verplichting met betrekking tot afvalbeheer. Leveranciers en installateurs van zonnepanelen zijn verplicht met compliance en afvalbeheeroplossingen aan de wettelijke verplichtingen te voldoen.

De combinatie met groene daken verhogen het rendement (tot wel 20%), verlengen de levensduur van panelen en het dak en verkoelen het dak en verlagen daarmee het aircogebruik.

Natuur-inclusief denken en doen - Wouter Moerland, Gemeente Leiden / Bureau Stadsnatuur

Wouter wil graag aandacht voor effecten van duurzame maatregelen op vogels en vleermuizen die van openingen en holtes in gebouwen gebruik maken. Bij onderhoudswerkzaamheden aan of rond het dak kan de toegang (bijvoorbeeld door de plaatsing van en steiger tijdelijk) versperd raken. En

door isolatiemaatregelen kunnen nest-, rust- of schuilgelegenheid voor kolonies van honderden exemplaren verloren gaan. Het is goed om na te denken over hoe je duurzaamheidsambities zoals klimaatadaptatie (zoals het terugdringen van CO₂ uitstoot) en het bevorderen van biodiversiteit (zoals behoud van ecologisch evenwicht in de voedselketens) gelijktijdig kan faciliteren .

- **Chat-Q&A: bewustwording**

De meeste vleermuizen die je 's avonds in de stad ziet houden zich op in gebouwen (een minderheid ook in spleten en holtes in bomen). Woningcorporaties zijn verplicht bij renovatiewerkzaamheden onderzoek te laten doen, maar ook bij particulieren is het zinvol door een ecooloog een quickscan te laten uitvoeren 's ochtends of 's avond bij de schemering wanneer de vleermuizen bij open stootvoegen in- of uitvliegen.

- **Chat-Q&A: natuurinclusief (ver)bouwen**

Toevallige constructies in bestaande gebouwen verdwijnen langzamerhand door het nemen van maatregelen en het is dus nodig actief na te denken over mogelijkheden om verblijfplaatsen ([inbouwstenen](#), [vogelvides](#) (dakgoot met ruimte voor nestjes) en [vogelpannen](#)) in de architectuur op te nemen. Daarbij is het belangrijk om ervaringen te delen van wat wel of niet werkt (bij goed geïsoleerde daken kan de warmte zich zo ophopen dat de jongen oververhit raken). Dat is dus een goede reden om de verkoelende werking van een groen dak voor vogelneten onder de aandacht te brengen.

- **Chat-Q&A: dak-coaching kansen en initiatieven**

Woningcorporatie Ons Doel is inmiddels bereid zijn om groene daken aan te leggen en De Sleutels metselt bij renovatie (van bv Albert Verweijstraat) zwaluw kasten in. Gemeente Den Haag heeft vorig jaar een [nota natuur inclusief bouwen](#) vastgesteld. Voordat bewoners (en andere gebruikers van bebouwen) in Leiden hun dak gaan renoveren kunnen wijkambassadeurs en/of het Groen Dichterbij netwerk van groene ambassadeurs als daarover dak-coach adviseren (kijk naar het IVN-Webinar: [de klimaatbestendige tuin](#), en voor meer informatie ook [de levende-tuin](#)). Daarnaast kunnen zoals eerder in de Merenwijk (met de wijkverenigingen) bijeenkomsten over groene/duurzame daken worden georganiseerd.

Slotopmerkingen over de "Mural" (zie bijlage in [download](#)):

- Erfgoed: Erfgoed kan suggesties doen voor uitvoering van zonnepanelen die op goedkeuring van Welstand kunnen rekenen, en wil ook technische grenzen verkennen. Erfgoed is blij met Zon op Leiden en de postcoderoos. Leges voor vergunningaanvragen voor zonnepanelen zijn nul. Voor platte groene daken zijn geen beperkingen; op schuine daken moeten aanvragen worden voorgelegd aan de Welstandscommissie.
- Groene daken: Een nieuwe dakisolatie uit de maritieme sector wordt geëxperimenteerd bij PLNT. Wijkkrantjes zijn belangrijke communicatiemedië (worden goed gelezen). Maak over alle thema's van het Jaar van het Dak praktische informatie beschikbaar.
- Zonnedaken: Online dak zoektocht met een digitale kaart en een forum voor bedrijven zijn goede ideeën. Dakcoaches en deskundigen met kennis van de bestemming van panden kunnen daarbij een rol spelen. (Tom den Duijf kan een rondleiding geven over daken waar [Wireless Leiden](#) "Nodes" staan). Bij het benaderen van eigenaren van grote daken zou het goed zijn het verdienmodel aan het begin nog meer open te laten (eerst wat, dan hoe).
- Natuur: Vanuit de gemeente Leiden, Erfgoed Leiden. dakcoaches en andere stadspartners nu proactief aan de slag met natuurinclusief en duurzaam (ver)bouwen.

Met dank aan organisatoren en sprekers wordt het Webinar afgesloten. Behalve dit verslag van het ideecafé komen ook de presentaties als [download](#) op de Ideewinkel Website.